

Вукашин Пешић, ПАТРИЈАРХАЛНИ МОРАЛ ЦРНОГОРАЦА, ЧОЈСТВО И ЈУНАШТВО КАО СИСТЕМ МОРАЛА, Титоград, 1985. год.

Књига коју (не)треба читати

У издању Историјског института у Титограду и редакцији Јована Бојовића изашла је књига Вукашина Пешића *Патријархални морал Црногораца* (1985). Поднаслов књиге гласи: *Чојство и јунаштво као систем морала*.

Оставићемо по страни чињеницу да аутор није стручњак за материју, јер је по образовању и професији криминолог. Има писаца који су у стању да премосте уске границе своје професије и остваре вриједне резултате и у некој другој области. Међутим, то са писцем ове књиге није случај. На 183 странице текста учињено је толико грешака да би, вјероватно, било потребно проструко више простора да се све оне броје и анализирају. Задржаћемо се зато само на неким од њих.

Аутор на више различитих, али мјестимично нетачних начина одређује настанак патријархалног морала Црногораца. На једном мјесту је морал настао у „племенском преткласном периоду црногорског народа“, „у вријеме важења традиционалног морала Црногораца било је родовско (племенско), а не класно уређење“. Нешто даље тврди управо обрнуто тј. да су „нараштаји у племенским заједницама Црногораца били ... класно (подвукао Н. В.) и морално уједињени“. Како могу родовске заједнице бити класно уједињене? Као нараштаји могу бити класно и морално уједињени када се зна да свака класа има свој морал? Како се такав морал уопште може назвати националним, када се зна да су нације плод праћанског друштва?

Пешић сматра да су у Црној Гори некада постојала три морала: патријархални морал био интегрисан у хришћански морал“. А чојство но, без правог знања историје или етнологије, одређују се ови појмови, дефинише „чојство и јунаштво“, претварање хришћанске цркве у „популарну народну религију“. Ту су умјешани и Турци и њихова агресија. Спајање три морала рјешава се по кратком поступку: „прво је патријархални морал био интегрисан у хришћански морал“. А чојство и јунаштво је од моралног кодекса православне цркве узело оно што је одговарало тадашњим приликама у Црној Гори. Аутор не одређује које су то норме. Затим скаче на период НОБ, говорећи да су се „морални циљеви НОБ-е подударали са моралним циљевима чојства и јунаштва“. Ако пођемо од ауторових теза да је православно-хришћански морал конститутивни елемент чојства и јунаштва, онда произлази да су се моралне норме православља подударале са циљевима народноослободилачке борбе.

Књига садржи и оваква „мудра“ запажања: упоређујући стање у црногорском друштву са првобитном заједницом (што противурјечи полазној тези да је у то вријеме ово друштво такође било родовско), он закључује: „У првобитној заједници школе нису постојале па се васпитање и образовање вршило кроз рад и игре. У племенским заједницама Црногораца образовање и васпитање се такође највише одвијало кроз рад и игре.“ Овде, дакле, он одваја првобитну заједницу (древно друштво) од племенске заједнице Црногораца. Како писац објашњава неке појаве у овом друштву од XV до XVIII вијека, које је тешко уклопити у слику првобитне заједнице: постојање штампарије, или органе власти који немају племенски карактер? Пешић даље тврди да се данашњи

Црногорци боре за економску једнакост, а некадашњи су се борили само за моралну једнакост, „јер су сматрали да им она обезбјеђује остале друштвене једнакости и лично морално ја“. Како то помирити са Марксовим учењем о улози економског фактора, то само аутор зна.

Црногорци су, тврди Пешћ „развили гостопримство као посебну врлину“. Читалац после тога очекује навођење неких историјских, етнолошких разлога, мали излет у истраживање патријархалне солидарности која је настала као одговор на тешке услове живота итд. Ништа од тога. Умјесто ових разлога Пешћ налази рјешење које је „генијално у овој једноставности“. Гостопримство је било неопходно, „због тога што тада у Црној Гори није било кафана нити других свратишта у којима би путници или други намјерник могао преноћити“. Да ли се из овог може закључити да је данас, када је угоститељство, на завидно високом нивоу, гостопримство пало на ниске гране и да ће ускоро сасвим ишчезнути?

Постоје занимљива и целомудрена запажања о односу полова у овом моралном систему. Жене су у прошлости биле равноправне, односно „у патријархалном моралу једнако су учествовали и Црногорци и Црногорке“. То се, додуше, не слаже са налазима ћутописаца и историчара, па и са тврђењем самог аутора да је муж због неврјерства могао казнити жену „по овом нахођењу“, а жена такво право нема. Затим се паушалтно тврди да су бракове најчешће „родитељи правили за своју дјецу“, али да су такви бракови били чврсти. Има и страница које су „киносијевски“ обојене. Писац не само што проучава чојство и јунаштво, он жели да завири и у сексуално понашање својих јунака. Ту долази до крупног открића да „муж и жена испољавају љубав само кад су сами“.

Није у овој књизи остављена по страни ни зоопсихологија. Тако налазимо и овакве мисли: лисица је лукава, мазга тврдоглава, курјак безобзиран, ћук неинтелигентан, јагње мирно а јарићи несташни, бик снажан, медвјед непромишљен, пчеле и мрави вредни итд. Пчеле су „истовремено симбол моралне чистоће. Због тога се од њиховог воска праве свеће које се пале на славама ...“

Један од извора које је аутор недовољно искористио или их негачно интерпретирао, јесу законски текстови. По Пешћу, уговори које помиње Данилов законик склапају међусобно племена да би се измирила кад их нападну Турци, што није тачно. Ако је и било таквих уговора, они нису улазили у законик, већ су се темељили на обичајима.

Језик и стил су у складу са поменутиим особеностима књиге: конфузни, пуни фраза и клишеа, тако да је један новинар у „Омладинским новинама“ рекао да би аутор тешко добио прелазну оцјену у основној школи.

То је само мали дио недостатка овог издавачког промашаја иза кога стоји име и новач угледне научне установе, а који са науком нема везе.

др Новица Војиновић

Јаков Радишић, ПРОФЕСИОНАЛНА ОДГОВОРНОСТ МЕДИЦИНСКИХ ПОСЛЕНИКА, Београд 1986. стр. 296

Књига коју приказујемо представља пионирско дело. Наиме, иако је у Југославији медицина делатност од посебног друштвеног интереса, медицинско право није код нас у довољној мери развијено. Аутор књиге ће правилно приметити да је наше медицинско право „обезличено, теоријски неиспитано и неразјашњено“. Та правна грана спада међу оне у којима југословенско право упадљиво заостаје за културним светом Запада, као и Истока.